

Dico

Poszukiwany Antoni Tyszka

**Poszukuje się dzierżawy folwarku.
50 do 120 morgów.
Zgłoszenia przyjmuje Antoni Tyszka w Kopysnie
p. Rybotycze.**

Kiedy przeczytałem ww. ogłoszenie w tygodniku Rolnik¹ z 1887 r. sądziłem, iż zecer przygotowując tekst do wydruku, skrócił z niewiadomych powodów nazwisko Antoniego Tyszkowskiego², ówczesnego właściciela Kopysna.

Biorąc jednak pod uwagę wiek i ówczesny stan majątkowy Antoniego Tyszkowskiego, posiadającego kilka tysięcy morgów ziemi i kilka folwarków, trudno uwierzyć, że byłby zainteresowany jakąkolwiek dzierżawą gruntów, a zamieszczając ogłoszenie, jako miejsce przyjmowania zgłoszeń nie podawałby miejscowości Kopysno, lecz raczej Trójcę lub Rybotycze.

Kim więc jest tajemniczy Antoni Tyszka? Przyjrzyjmy się bliżej treści ogłoszenia.

Z ogłoszenia dowiadujemy się, że osoba o nazwisku Antoni Tyszka zainteresowana jest dzierżawą folwarku³ o powierzchni od 50 do 120 morgów (ok. 29-70 ha). Nie wiemy do końca, czy sam Tyszka był zainteresowany dzierżawą, czy działał jedynie w czyimś imieniu. Biorąc pod uwagę pewien fakt, o którym mowa w dalszej części, można przypuszczać, że mamy do czynienia z pierwszym przypadkiem.

Dlaczego jednak Antoni Tyszka, podając miejscowość Kopysno, jako miejsce przyjmowania zgłoszeń, nie podał dokładnego adresu?

W owym czasie budynki w Kopysnie miały już numery domów, a numerem pierwszym oznaczony był dwór rodziny Tyszkowskich, będący we władaniu Antoniego Tyszkowskiego. Co ciekawe korespondencja kierowana do stałych czy czasowych mieszkańców dworu, poza zamieszczeniem imienia i nazwiska oraz obowiązkowo poczty, zawierała nazwę miejscowości, lecz bez numeru domu⁴. Nie przeszkadzało to jednak w dostarczeniu przesyłki, gdyż doręczyciele nie znając nawet wszystkich adresatów, z łatwością uzyskiwali informację

¹ Rolnik: tygodnik dla gospodarzy wiejskich: organ urzędowy c. k. Towarzystwa gospodarskiego galicyjskiego. Zob. archive.org/details/jbc.bj.uj.edu.pl.0046_NDIGCZAS030594_87845165.

² Zob. pl.wikipedia.org/Antoni_Tyszkowski; więcej: kopysno.pl/Od_rozbioru_do_I_wojny.html.

³ W skład folwarku oprócz gruntów rolnych wchodziły m.in. dwory, zabudowania gospodarcze, młyny, karczmy itp.

⁴ Zob. kopysno.pl/Dokumenty.html - Dokumenty rodziny Jankowskich – Korespondencja (listy,...), ogłoszenie na str. 7 prawy róg u dołu - archive.org/details/jbc.bj.uj.edu.pl.NDIGCZAS001738_1930_9253.

jak do nich dotrzeć, zwłaszcza że dłuższe wizyty gości we dworze nie będąc tajemnicą, szybko rozchodziły się w okolicy. Pewne jest natomiast, iż wśród mieszkańców wsi nikt nie posługiwał się nazwiskiem Tyszka, a więc autorem ogłoszenia był ktoś obcy mieszkający czasowo we dworze.

Należy dodać, iż zainteresowanym dzierżawą folwarku musiała być osoba posiadająca odpowiednie fundusze i wiedzę w tym zakresie, co wyklucza jako autora ogłoszenia osobę reprezentującą klasę chłopską. Biorąc pod uwagę ówczesne stosunki społeczno-ekonomiczne nieprawdopodobne jest również, by poza dworem, kogokolwiek z tej miejscowości stać byłoby na dzierżawę folwarku, nie mówiąc już o zamieszczaniu ogłoszeń w tygodniku Rolnik⁵.

Wątpliwe jest, aby autor ogłoszenia wykorzystał adres dworu w Kopysnie wyłącznie jako skrzynkę kontaktową. Nie można zapomnieć, że w owym czasie funkcjonowała już łączność telegraficzna czy telefoniczna, lecz nie była rozpowszechniona na taką skalę, by móc objąć galicyjskie wsie⁶. Jedynym źródłem kontaktów była łączność pocztowa lub bezpośrednia wizyta zainteresowanej osoby, stąd też autor ogłoszenia musiał cierpliwie czekać w miejscu, które podał w ogłoszeniu.

Można przypuszczać, że Antoni Tyszka straciwszy pracę, skorzystał z gościnności Antoniego Tyszkowskiego i wraz z rodziną - żoną i trójką dzieci, czasowo zamieszkał w dworze w Kopysnie do czasu zdobycia nowego zatrudnienia. Zamieścił więc ogłoszenie w prasie kierowanej do właściwych osób - gospodarzy wiejskich⁷, lecz z uwagi na brak odzewu, powtarzał je przez co najmniej trzy miesiące, co oznacza iż przez ten czas musiał mieszkać we dworze. Jak długo spędził tam czas i czy udało mu się znaleźć i wydzierżawić odpowiedni dla siebie folwark, tego nie wiadomo.

Antoni Tyszka chcąc utrzymać rodzinę, koniecznie potrzebował dobrze płatnego zatrudnienia. Udało mi się ustalić, że wcześniej pracował jako rządca dóbr w Krasiczynie. Tak przynajmniej wynika z informacji zamieszczonej w gazecie Kraj z 16 listopada 1872 r.⁸ Przed zamieszczeniem ogłoszenia w 1887 r. co najmniej od 1872 roku był rządcą dóbr Sapiehów w Krasiczynie. Nie znamy powodu odejścia Antoniego Tyszki z pracy w Krasiczynie, ale biorąc pod uwagę jego wiek, widocznie chciał prowadzić folwark na własnych zasadach, nie chcąc być dłużej obciążeniem dla rodziny Sapiehów, która oprócz zapewnienia mu pracy, mogła w jeszcze inny sposób wspierać jego rodzinę.

Szukajmy dalej... .

Sięgając do archiwów dostępnych w sieci Internet natknąłem się na informacje, które uznałem za posiadające związek z poszukiwanym człowiekiem. Doskonałym ich źródłem okazały się nekrologi. Kilka z nich zawartych w prasie donosiło o śmierci Antoniego Tyszki,

⁵ Zachowało się pięć ogłoszeń, z 1, 5 i 22 października, 19 listopada i 3 grudnia 1887 r. Nie jest wiadome ile wszystkich takich ogłoszeń ukazało się w tygodniku i od kiedy zaczęto i zakończono je zamieszczać. Cena ogłoszenia wynosiła 10 centów od wiersza drobnym drukiem lub połowę ceny dla członków Towarzystwa gospodarskiego galicyjskiego.

W treści ogłoszeń, oprócz podania prawidłowej nazwy Kopysno i poczty Rybotycze, błędnie podano nazwę wsi jako Kopystno i Kopystyno.

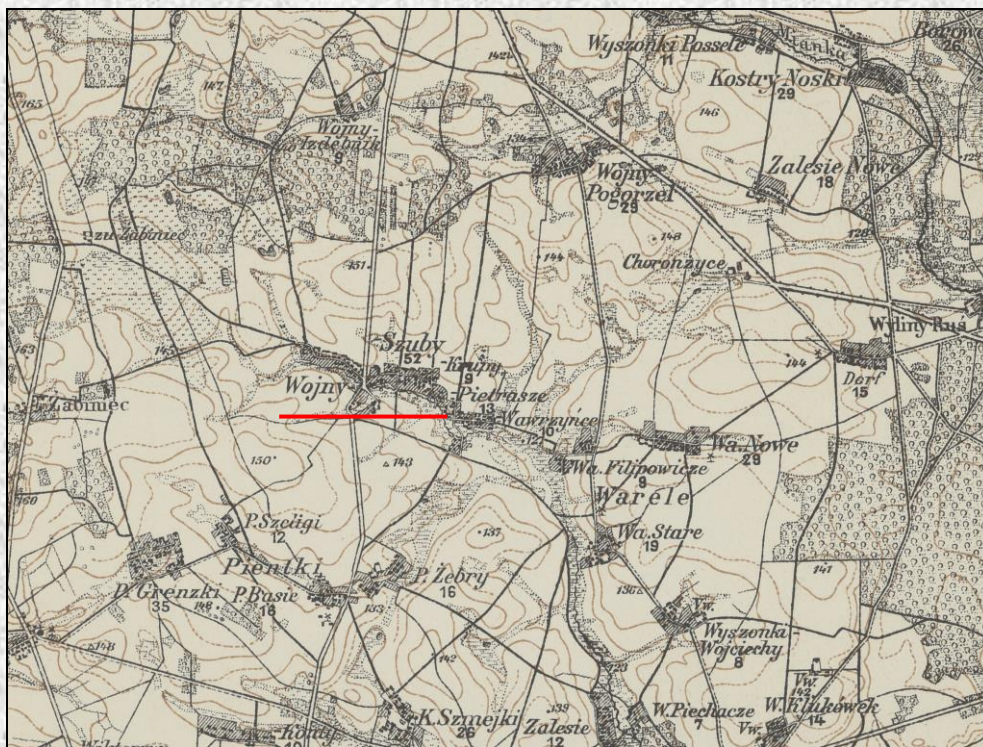
⁶ Pierwszy telefon w miejscowości Kopysno pojawił się pod koniec lat 70. XX wieku.

⁷ W archiwach, w innej prasie z tego okresu, nie natknąłem się na ogłoszenia Antoniego Tyszki.

⁸ archive.org/jbc.bj.uj.edu.pl.0262_NDIGZAS033545_102164855. W ogłoszeniu jak sądzę popełniono błąd podając nazwisko Tyszko.

zmarłego w Przemyślu, lat 56, uczestnika powstania styczniowego⁹. Przyjmując z dużym prawdopodobieństwem, iż zmarły jest poszukiwaną przez nas osobą, nagle zaczął wyłaniać się coraz bardziej klarowny jego obraz.

Antoni Tyszka, jak wynika z ww. nekrologów oraz z innych źródeł historycznych był synem Piotra Tyszki¹⁰, urodził się w 1839 r., we wsi Wojny¹¹, gub. łomżyńska (zabór rosyjski); praktykant gospodarczy, gospodarz, dzierżawca folwarku¹², żonaty, 3 dzieci, wyznania rzymsko-katolickiego¹³.

Miejsce urodzenia Antoniego Tyszki – Szuby-Wojny

W oświadczeniu o przystąpieniu do Towarzystwa Wzajemnej Pomocy Uczestników Powstania Polskiego 1863/64 r.^{14, 15} podał, iż przed powstaniem był na praktyce

⁹ archive.org/jbc.bj.uj.edu.pl.NDIGCZAS010654_1894_204,
archive.org/jbc.bj.uj.edu.pl.NDIGCZAS020736_68841368,
archive.org/jbc.bj.uj.edu.pl.NDIGCZAS000047_1894_203.

¹⁰ Piotr Tyszka miał również drugiego syna, Jana Jakuba, ur. 3.06.1844 r.; zajmował się rolnictwem prowadząc własny folwark (zob. [pbc.biaman.pl/Maroszek Dzieje powiatu Wysokie Mazowieckie.pdf](http://pbc.biaman.pl/Maroszek_Dzieje_powiatu_Wysokie_Mazowieckie.pdf) s. 31; Opis dworu - www.szukajwarchiwach.gov.pl/jednostka/3100066). Zob. nagrobek Piotra Tyszki - [upload.wikimedia.org-nagrobek Piotra Tyszki z 1870 r..JPG](http://upload.wikimedia.org-nagrobek_Piotra_Tyszki_z_1870_r..JPG).

¹¹ Dokładnie „Szuby-Wojny”. Pierwotnie pod nazwą „Wojny” określano duży obszar ziemski będący w XVIII wieku we władaniu biskupów płockich. W późniejszych czasach, gdy na tym obszarze zaczęły powstawać wsie szlacheckie, dla ich odróżnienia dodano dodatkowy człon. Obecnie wieś położona w województwie podlaskim, w powiecie wysokomazowieckim, w gminie Szepietowo.

¹² Wg niektórych źródeł Antoni Tyszka został dzierżawcą po zakończeniu powstania styczniowego, co potwierdzałyby jego ogłoszenie w prasie.

¹³ Zob. przypis 9. Nie udało się ustalić żadnych informacji na temat jego najbliższej rodziny, w tym losów jego dzieci.

¹⁴ Towarzystwo było organizacją samopomocową działająca w Galicji, której zadaniem było organizowanie pomocy, zarówno materialnej jak i niematerialnej (w tym leczenie chorych i grzebanie zmarłych członków Towarzystwa) dla osób, które walczyły w powstaniu styczniowym, a następnie znalazły się na terenie zaboru

gospodarczej, natomiast w czasie powstania był porucznikiem w oddziale pułkownika Władysława Cichorskiego ps. *Zameczek*¹⁶ – walczył pod Wysokim Mazowieckim, pod Rudką, pod Siemiatyczami, pod Warelami¹⁷. W oddziale generała Zygmunta Padlewskiego¹⁸ był jego adiutantem – walczył pod Dąbrowami, pod Myszyńcem, pod Drążdżewem, pod Piaseczną i pod Żurominem. Walczył też we własnym oddziale i później w połączeniu z oddziałem półkownika Józefa Ramotowskiego ps. *Wawer*^{19, 20}. Należy dodać, iż jako major i naczelnik własnego oddziału walczył pod Brześcianką, Wylinami i Brzeźnicą. Po połączeniu się z oddziałem Wawra stoczył cztery potyczki (w tym w miejscowości Rząśnik, Wąsewo, Oborczyńska), a ostatecznie z własnym do 100 ludzi liczącym oddziałem stoczył sześć potyczek²¹.

Antoni Tyszka zanim wybuchło powstanie utworzył jedną z siedmiu partii powstańczych działających na Białostocczyźnie²². Były to wojskowe oddziały nieregularne, powstańcze, złożone głównie z ochotników, prowadzące działania o charakterze partyzanckim.

Antoni Tyszka po zakończeniu powstania styczniowego z obawy przed aresztowaniem władz rosyjskich musiał opuścić miejsce zamieszkania i jak wielu jego towarzyszy broni, udał się na tułaczkę. On, jak i wielu z powstańców wybrało, słusznie zresztą, teren zaboru austriackiego, a dokładnie Galicję zamieszkiwaną przez wielu ich rodaków, w tym także osoby, które brały udział w powstaniu styczniowym lub materialnie wspierały powstańców²³. Wśród towarzyszy broni, którzy zamieszkali na ziemi przemyskiej byli²⁴:

- Adolf Ebenberger, ranny pod Rudką a po zakończeniu powstania dzierżawca dóbr w miejscowości Kosienice i Żurawica;
- Łukasz Trzaska Podbielski, ranny pod Myszyńcem, po zakończeniu powstania inspektor dróg krajowych w Przemyślu;
- Józef Benedykt Jaruzelski²⁵, syn Antoniego Józefa, ur. 15.03.1845 r. we wsi Ruś Stara (gub. łomżyńska) jako uczeń gimnazjum wstąpił do oddziału generała Zygmunta Padlewskiego gdzie był jego dowódcą, potem przeszedł do oddziału Kazimierza Kobylińskiego, a następnie znalazł się pod dowództwem Wróblewskiego, ranny w szyć pod Myszyńcem, zamieszkały w Babicach nad Sanem, właściciel dóbr.

austriackiego z reguły nie mając środków do życia. Pomoc i opieka obejmowała również wdowy i sieroty. Czynniki członkowie Towarzystwa musieli wpłacić wpisowe (1 zł reński) oraz opłacać składki miesięczne w kwocie 20 centów (grajcarów, krajcarów) (zob. statut Towarzystwa - polona.pl/, ogłoszenie, prośba o składanie „Oświadczeń” - kpsc.umk.pl/dlibra/publication).

¹⁵ Antoni Tyszka podpisał deklarację 6.03.1890 r., co świadczy o tym, iż nie był człowiekiem majątnym i być może miał trudności finansowe. Należy dodać iż był żonaty i miał trójkę dzieci.

¹⁶ pl.wikipedia.org/W%C5%82adys%C5%82aw_Cichorski.

¹⁷ Zob. Mapa i opis bitew i potyczek - powstanie1863-64.pl/mapa-bitew-i-potyczek/.

¹⁸ pl.wikipedia.org/Zygmunt_Padlewski.

¹⁹ pl.wikipedia.org/J%C3%B3zef_Konstanty_Ramotowski, dziecionline.pl/k_ramotowski.

²⁰ genealogia.okiem.pl/powstaniec-styczniowy/antoni-tyszka.

²¹ Informacja o poległych członkach oddziału - czasopisma.uph.edu.pl skan 5, s. 389.

²² pbc.biaman.pl/Powstanie%201863.pdf s. 173.

²³ Zob. Stanisław Stępień, *Powstańcy Styczniowi w Przemyślu i okolicy*, – Południowo-Wschodni Instytut Naukowy w Przemyślu - www.pwin.pl/katalog1863a.pdf. Duże wsparcie powstańcom, także po zakończeniu powstania, zapewniała rodzina Sapiechów, która zatrudniła Antoniego Tyszkę na stanowisku rządcy ich dóbr w Krasiczynie.

²⁴ Jak w przypisie 23 - ss. 14, 20.

²⁵ Więcej - genealogia.okiem.pl/jozef-jaruzelski. Józef B. Jaruzelski miał czworo dzieci, w tym dwóch synów Józefa Wincentego i Ksawerego; był stryjem dla gen. Armii LWP, byłego Prezydenta PRL - Wojciecha Jaruzelskiego. (zob. [pbc.biaman.pl/Maroszek Dzieje powiatu Wysokie Mazowieckie.pdf](http://pbc.biaman.pl/Maroszek_Dzieje_powiatu_Wysokie_Mazowieckie.pdf) skan 224, s. 226, trybuna.info).

Antoni Tyszka musiał znać wszystkich wymienionych powstańców, przede wszystkim z uwagi na bitwy czy potyczki, w których z nimi uczestniczył (Rudki, Myszyniec). Ponadto, jak podaje sam Józef Jaruzelski przy składaniu deklaracji do Towarzystwa Wzajemnej Pomocy Uczestników Powstania Polskiego 1863/64 r., by uwiarygodnić udział w powstaniu styczniowym, powołał się na świadectwo Antoniego Tyszki i Łukasza Podbielskiego²⁶. Należy też wspomnieć fakt, iż Antoni Tyszka mieszkał w tej samej guberni, ok. 25 km od Józefa Jaruzelskiego.

Antoni Tyszka zmarł w Przemyślu i choć był powstańcem styczniowym, i nie była to tuzinkowa postać, wśród dostępnych materiałów próżno szukać bliższych informacji na jego temat. Nie został ujęty w wykazach powstańców styczniowych z Przemyśla i okolic. Nie ma go także wśród rejestru zmarłych powstańców pochowanych na cmentarzach w Przemyślu i w okolicy²⁷. Wiadomo natomiast, iż wspomniane wykazy nie są zamknięte, a miejsca pochówku pozostałych powstańców styczniowych, jeżeli zachowały się do naszych czasów, czekają na identyfikację.

Antoni Tyszka zmarł 1 września 1894 r., w wieku 56 lat. Napisano o nim, że przez długi czas był tułaczem na obczyźnie²⁸, cichym wytrwałym pracownikiem na ojczyźnie, człowiekiem prawego charakteru i wielkiego poświęcenia²⁹. Skromność Antoniego Tyszki zachowała się nawet po jego śmierci, gdyż do dziś nie wiadomo gdzie został pochowany. Prawdopodobne jest to, że jego mogiła znajduje się na terenie cmentarza głównego w Przemyślu, lecz po tylu latach trudno tego dowiedzieć.

Autor opracowania korzystał z ogólnie dostępnych źródeł historycznych i innych materiałów oraz zawarł własne opinie i wnioski, które mogą nie być zgodne z faktami.

Opr. Dico

²⁶ genealogia.okiem.pl/jozef-jaruzelski.

²⁷ Zob. www.pwin.pl/katalog1863a.pdf s. 12-23 i 40-47.

²⁸ Antoni Tyszka przebywając na terenie zaboru austriackiego i nie posiadając dóbr ziemskich na terenie Galicji, wraz z kolejnym zatrudnieniem w charakterze rządcy lub dzierżawcy, wielokrotnie musiał zmieniać miejsce zamieszkania.

²⁹ Zob. przypis 9.